

залишилися в тому варіанті, що існував на момент прийняття відповідної норми.

Особами, які замінюють батьків, слід визнавати опікуна, піклувальника, особу, що усиновила чи удочерила дитину, патронатного вихователя, прийомних батьків, батьків-вихователів дитячого будинку, фактичного вихователя.

Задля уніфікації кримінально-правової термінології та усунення двозначності у тлумаченні словосполучень «особи, які замінюють батьків», і «особи, на яких покладено обов'язки щодо виховання потерпілої особи або піклування про неї» запропоновано вживати останній термін, який є більш повним і законодавчо обґрунтованим.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find#Text>

2. Кузнецов В. В., Семчук Н. О., Чабанюк В. Д. Кримінально-правова охорона моральності неповнолітніх: порівняльне-правове дослідження. Київ, 2017. 278 с.

3. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>

4. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

Процюк Олег Володимирович,

професор спеціальної кафедри № 1
Інституту Управління державної охорони
України Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
кандидат юридичних наук, доцент;

Хабчук Олександр Олегович,

начальник відділу УСР у Житомирській
області Департаменту стратегічних
розслідувань Національної поліції України

ОСОБЛИВОСТІ КВАЛІФІКАЦІЇ СУКУПНОСТІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ ТА ВЛАСНОСТІ (НА ПРИКЛАДІ СТ. 246 КК УКРАЇНИ)

В умовах воєнного стану та подальшого повоєнного відновлення України захист природних ресурсів, в тому числі і лісових насаджень, набуває значення не лише екологічної, а й економічної безпеки держави. Щодо актуальності порушеної тематики на теперішній час наведемо лише один приклад: два ресторани «Макдональдс» на Закарпатті платять майже стільки ж податків, як уся лісова галузь області. Від вирубки лісу за 2024 рік такий регіон як Закарпаття отримало надходжень у бюджет лісу 17 млн. грн., а два «Макдональдси» сплатили у цьому ж році 16 млн. грн. податків. Коментарі, як-то кажуть, зайві [1].

Природні ресурси, згідно зі ст. 13 Конституції України, є об'єктом права власності Українського народу [2]. Однак, аналіз правозастосовної практики свідчить про наявність системної проблеми у кримінально-правовій кваліфікації діянь, пов'язаних із незаконним заволодінням природними, в тому числі і лісовими ресурсами. Ключовим питанням у даній ситуації постає конкуренція норм між злочинами проти довкілля (ст. 246 КК України) та злочинами проти власності (ст. 185 КК України). Метою даного дослідження є обґрунтування необхідності застосування ідеальної або реальної сукупності злочинів при кваліфікації незаконної порубки або незаконного перевезення, зберігання, збуту лісу, поєднаної з його подальшим оборотом на користь винної особи.

Домінуюча доктрина кримінального права розглядає родовий об'єкт злочину, передбаченого ст. 246 КК України, як суспільні відносини у сфері охорони довкілля. Предметом злочину виступають дерева і чагарники у лісах, захисних та інших лісових насадженнях. Проте такий підхід часто ігнорує майновий аспект діяння. Ліс, як екосистема, нерозривно пов'язаний із поняттям власності (державної, комунальної або приватної), що закріплено у ст. 1 Лісового кодексу України [3].

Наукова дискусія точиться навколо моменту закінчення злочину та розмежування його об'єктивної сторони. Більшість дослідників, зокрема Н. В. Кузнецова, М. І. Панов, акцентують увагу на тому, що екологічне правопорушення стосується компонентів, які перебувають у природному зв'язку з довкіллям [4; 5]. Згідно з Постановою Пленуму Верховного Суду України № 17, порубка дерев на територіях, не віднесених до лісового фонду, кваліфікується як розкрадання (ст. 185 КК України), тоді як аналогічні дії у лісовому фонді – за ст. 246 КК України [6].

Однак така логіка створює парадоксальну ситуацію у правозастосуванні, яку можна охарактеризувати як «кваліфікаційний розрив». По-перше, диспозиція ст. 246 КК України включає не лише порубку, а й перевезення, зберігання, збут незаконно зрубаних дерев, або чагарників [7]. Проте криміналізація цих діянь прив'язана із настанням «істотної шкоди», поріг якої є не виправдано високим порівняно зі злочинами проти власності. Згідно з приміткою до ст. 246 КК України, істотна шкода має у 20 і більше разів перевищувати неоподатковуваний мінімум доходів громадян (НМДГ) [8]. По-друге, для кваліфікації крадіжки (ст. 185 КК України) поріг кримінальної відповідальності є значно нижчим (0,2 НМДГ для розмежування з адміністративним правопорушенням). Це призводить до того, що заволодіння одним зрубаним деревом може утворювати склад крадіжки, тоді як порубка 10-13 дерев може не досягати порогу істотної шкоди за ст. 246 КК України, залишаючись в площині адміністративної відповідальності.

За наведених обставин виникає певний парадокс у тому, що екологічно шкідливе діяння (порубка) може бути некриміналізоване, натомість побутове, комерційне привласнення цієї ж деревини – вважається злочином.

На нашу думку, незаконна порубка лісу має подвійну правову природу:

1. Екологічна складова: знищення живого організму, погіршення екосистеми, ерозія ґрунтів (об'єкт – довкілля).

2. Економічна складова: вилучення матеріальної цінності (деревини) із фондів власника (держави або громади) без відшкодування її вартості (об'єкт – власність).

Судова практика, зокрема рішення Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду (справа № 673/902/16-к), часто обмежується встановленням факту екологічної шкоди, ігноруючи факт незаконного збагачення за рахунок природних ресурсів [9]. Водночас, у науковій літературі справедливо зазначається, що дії особи, яка зрубала дерево (порушила екологічну безпеку) і надалі його реалізувала (порушила право власності), містять ознаки реальної сукупності злочинів. Після відділення стовбура від кореня дерево переходить зі статусу «природний ресурс» у статус «майно» (річ визначена родовими ознаками в розумінні ст. 179 ЦК України). Подальші маніпуляції з ним (розпилювання, транспортування, продаж) є розпорядженням чужим майном.

Проблематика також полягає у визначенні «потерпілого». У кримінальних провадженнях за ст. 246 КК України потерпілим часто визнається держава в особі екологічної інспекції, а шкода розраховується за таксами. При цьому лісогосподарські підприємства, які є балансоутримувачами та власниками заготовленої продукції, фактично позбавляються можливості відшкодування прямих збитків як власники майна в рамках цього ж провадження, якщо не заявлено цивільний позов саме про майнову шкоду, відмінну від екологічної.

Для усунення прогалин у законодавстві та забезпечення невідворотності покарання пропонується:

1. Змінити підхід до кваліфікації дій, що посягають одночасно на довкілля та власність. За наявності умислу на обернення деревини на свою користь, дії винного слід кваліфікувати за сукупністю злочинів: ст. 246 КК України (як посягання на екологічну безпеку) та відповідною частиною ст. 185 КК України (як таємне викрадення чужого майна).

2. Внести зміни *de lege ferenda* до ст. 246 КК України, розділивши склад злочину на дві частини: перша – власне незаконна порубка (екологічний делікт), друга – дії з обігу незаконно добутої деревини (економічний делікт), якщо вони не охоплюються складом ст. 185 КК.

3. Знизити поріг «істотної шкоди» у примітці до ст. 246 КК України до рівня, співрозмірного зі значною шкодою у майнових злочинах (наприклад, до 5 НМДГ), що дозволить усунути диспропорцію між відповідальністю за крадіжку деревини зі складу та її незаконну порубку в лісі.

За такого підходу:

– унікаємо подвійного вмінення у вину за ті самі дії (тобто за перевезення-збут – або ст. 246, або ст. 185 КК України, залежно від умислу та шкоди);

– створюється чітке правило розмежування: якщо винний просто перевіз деревину, усвідомлюючи, що вона отримана незаконно, – ст. 246 КК України; якщо перевіз і присвоїв – додаткова кваліфікація за розділом VI КК України «Кримінальні правопорушення проти власності»;

– враховується юридична природа лісу: в ньому поєднано і майнові, і відносини в сфері довкілля;

– вирішується питання з ідеальною сукупністю – з'являється законодавче підґрунтя для поєднання кваліфікацій або виключення дублювання.

Такий комплексний підхід забезпечить належний захист інтересів держави як гаранта екологічної безпеки та як ефективного власника природних ресурсів.

Список використаних джерел

1. Два «Макдональдси» на Закарпатті платять стільки ж податків, як уся лісова галузь області. URL: <https://varosh.com.ua/noviny/dva-makdonaldsy-na-zakarpatti-platyat-stilky-zh-podatkiv-yak-usya-lisova-galuz-oblasti/>.

2. Конституція України : Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.

3. Лісовий кодекс України : Закон України від 21 січ. 1994 р. № 3852-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 17. Ст. 99.

4. Кузнєцова Н. В. Екологічне право України : навч. посіб. Київ : Правова єдність, 2019. 280 с.

5. Панов М. І., Олійник П. В. Проблеми кваліфікації злочинів проти довкілля : монографія. Харків : Право, 2020. 312 с.

6. Про судову практику у справах про злочини та інші правопорушення проти довкілля : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 10 груд. 2004 р. № 17. Вісник Верховного Суду України. 2004. № 12.

7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження українських лісів та запобігання незаконному вивезенню необроблених лісоматеріалів : Закон України від 06 вер. 2018 р. № 2531-VIII. Голос України. 2018. № 180.

8. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05 квіт. 2001 р. № 2341-III. Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25–26. Ст. 131.

9. Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду від 22 січ. 2019 р. у справі № 673/902/16-к. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/79352644>.

Пушкар Олег Анатолійович,

докторант кафедри кримінального права
і процесу Державного податкового
університету, кандидат юридичних наук;

Колб Роксолана Олегівна

головний персональний менеджер
з валютних операцій ГО АТ КБ

«Приватбанк», кандидат юридичних наук

ВПЛИВ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НА ФОРМУВАННЯ ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ ЩОДО ПРИЙНЯТТЯ НЕЗАКОННОЇ ПРОПОЗИЦІЇ, ОБЦЯНКИ АБО ОДЕРЖАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ

У науковій літературі неодноразово зверталася увага на те, що транснаціональні корупційні правопорушення, які по своїй суті належать до економічних, являють комплекс злочинів, що здійснюються через незаконні міжнародні економічні зв'язки з метою отримання надприбутків. Деякі науковці до найбільш поширених форм вираження таких правопорушень відносять: відмивання коштів, здобутих злочинним шляхом; фальсифікація банківських карток, грошових знаків і цінних паперів; корупційні дії у структурах державної влади; проведення нелегальних трансакцій із великими обсягами коштів за кордон; тіньовий автотоварний обіг; контрабанда іноземної валюти, дорогоцінних металів, коштовного каміння, а також культурних і історичних цінностей, які згодом легко піддаються конвертації [1, с. 237].

Як видається, слід погодитися з наведеним визначенням, оскільки у ньому чітко окреслено поняття транснаціональної економічної злочинності як комплексу злочинів, що базуються на незаконних міжнародних економічних зв'язках, і які мають на меті отримання надприбутків. Тобто транснаціональна економічна злочинність – це сукупність умисних протиправних дій, пов'язаних з використанням нелегальних міжнародних економічних схем, основною метою яких є отримання надприбутків.

Важливо також зазначити, що транснаціональна економічна злочинність, частиною якої є корупція, виступає серйозною загрозою для національної та світової економіки, оскільки вона підриває